

Коковіхіна О., Храпко Т.

ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНО -ЕКОНОМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЯК ЧИННИК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Стаття обґрунтовує доцільність зв'язку соціально -економічної небезпеки з проявами девіантної поведінки. Виділено механізми впливу суб'єктивних соціальних переживань на девіантну поведінку.

Ключові слова : соціальна небезпека , економічна небезпека , девіантна поведінка , професійна нереалізованість , безробіття , творча криза , особистісна криза .

У сучасному світі внаслідок когнітивного перевантаження , надмірного інформаційного забезпечення і урбанізації спостерігається інтенсивне наростання психологічної напруженості . Існуюча дійсність спонукає людину до виконання цілої низки вимог : від сплати податків до створення сім'ї. Палке бажання відповідати існуючим нормам у соціальному , економічному і професійному планах перетворює людей на бранців власних або чужих амбіцій , мрій і сподівань . Хронічне невдоволення базальних і вищих потреб формує у суб'єктів почуття власної неспроможності , недосконалості , тривоги , що найчастіше переростає у предметний страх . Захисні механізми психіки час від часу покладають особистісні або професійні невдачі на зовнішні фактори . Наприклад , люди скаржаться на відсутність гідної роботи , корупцію і низьку заробітну плату . До того ж , з екранів телевізорів і моніторів кожного дня ми дізнаємося , що проблем стало ще більше . Скажімо , американський долар досягає пікових значень , українська гривня у цей час знецінюється , комунальні послуги дорощують , а державний борг невпинно збільшується . І це лише ранкові новини . Наступним аспектом є суб'єктивні переживання , що пов'язані із соціальною адаптацією . Сюди можна віднести стосунки з однолітками , колегами , пошуки життєвих орієнтирів , визначення свого місця на соціальній драбині тощо . Невдача такого плану може сприйматися неймовірно болісно , виражаючись у життєвій метушні без чіткої мети . Згідно із сучасними дослідженнями найбільший коефіцієнт щастя у світі зафіксований у Китаї і Південній Кореї . Незважаючи на жорстку однопартійну систему , відносну бідність , складний екологічний стан і диктатуру , громадяни почувають себе цілком приємно . Тобто , проводячи аналогію , можна впевнено сказати , що почуття безпеки нерозривно пов'язане із моральним комфортом . Американський психотерапевт Карен Хорні [1] у своїй всесвітньовідомій соціокультурній -теорії наголошувала на тому , що базальна тривога є першопричиною розвитку неврозів і невротичних потреб . Факт наявності навіть умовно -потенційної соціально -економічної небезпеки призводить до втрати внутрішньої гармонії , тому що об'єктом ризику є життя , майно , добробут і власне стабільність . Спираючись на те , що людина є біологічною істотою , варто пригадати , що навіть одомашнені тварини , помітивши якусь значущу загрозу , одразу вдаються до агресії , боротьби , погано керуються ззовні . Якщо проектувати це явище на суспільство , то прояви девіантної поведінки обумовлені насамперед суб'єктивним переживанням зовнішніх труднощів . Людина завдяки свідомості може контролювати свої дії , але у разі відсутності постановки екзистенціальних потреб усі її бажання зводяться до базальних . Тобто соціально незахищені , малоуспішні , безробітні , асоціальні та професійно нереалізовані елементи більше за все схильні до « поведінкових відхилень » . Нездатність адаптуватися до жорстких умов життя породжує підсвідому кривду на більш успішних або слабкіших людей . Це нерідко виливається у протиправні дії із застосуванням фізичної сили (грабунки , вбивства , рекет) . Асоціальні діяння найчастіше зумовлені неприйняттям суб'єкта у суспільстві , навішуванням на нього « соціальних ярликів » , неспроможністю відшукати себе і обмеженням рівня кола спілкування (наприклад , малолітній злочинець Іван навряд чи буде бажаним гостем у колі вихованих гімназистів) . Усе це породжує

ненависть і знецінення соціуму асоціальними елементами . Для того , щоб знизити рівень загальної соціальної девіації у майбутньому , вже зараз слід працювати із «групами ризику » . Гідний соціальний захист і надання можливостей для особистісної реалізації попередять зневагу до суспільства . Це саме той випадок , коли набагато легше вплинути на причину явища , а не на його наслідки [2]. Прояви девіації також можуть спостерігатися на тлі творчої і особистісної нереалізованості . Проблема полягає у тому , що цілком успішні люди також стикаються із внутрішніми драмами . Але вони найчастіше зумовлені екзистенціальними потребами . Це відображується у соціально небезпечній аутоагресії . Наприклад , успішний підприємець Максим кожного тижня без міри вгамовує особистий душевний біль елітними алкогольними напоями . І на перший погляд він шкодить виключно собі . Але якщо після цього він сідає за кермо свого спортивного автомобілю , то сам перетворюється на джерело соціальної небезпеки для інших . До проявів такої девіації можна віднести наркоманію , токсикоманію , алкоголізм і латентні психічні відхилення . Можна зробити висновок про те , що персональні і ситуативні труднощі вагомо впливають на людей , обумовлюють їх поведінку . Емоційне напруження може зростати як у малій соціальній групі , так і у суспільстві загалом . Незважаючи на те , що масштабні революції ніколи не відбуваються без інвестицій , можна впевнено говорити про те , що « настрої » всередині суспільства завжди буде відігравати ключову роль . Зрозуміло , що сучасні піар -технологи здатні підвищити або знизити рівень масової істерії з приводу того чи іншого явища . Але мітинги , заворушення і революції ніколи не « розгорнуться » без « досягання » суспільства [3]. Фактор соціально -економічної небезпеки є базовим чинником девіантної поведінки , тому що загроза стосується економічного і особистісного добробуту суб 'єкта . Відсутність почуття захищеності на державному або особистісному рівні може спричиняти « поведінкові відхилення » . Насамперед вони зумовлені прагненням втечі від нагальної проблеми , бажанням подолати суб 'єктивну кризу , спробою зміщення акцентів власної невдачі і провини . Але явище девіації є швидкоплинною розрадою , тому що по суті воно лише поглиблює проблему і не сприяє її вирішенню .

ЛІТЕРАТУРА : 1. Хорні К. Невротична особистість нашого часу . - М.: Академічний проект , 2006. 2. Аронсон Е., Вілсон Т., Ейкерт Р. Соціальна психологія . Психологічні закони поведінки людини в соціумі . СПб ., 2002. С. 556. 3. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини . К .: Т-во " Знання " , КОО , 2000. - 186 с.